

Tegenstellingen: Het Apollinische en Dionysische

Auteur: Miriam Fransen

Nietzsche benadert het individuatieproces vanuit het artistieke. Artistieke creatie kan volgens Nietzsche alleen plaatsvinden als je de tegenstellingen in jezelf hebt geïntegreerd. Virginia Woolf¹ zegt het als volgt in 'A room of One's Own': "... *the most innovative writers, whether male or female, possessed an 'androgynous mind'. The androgynous writer alone achieved true artistic greatness, leaving behind her/his resentments and bitterness and depicting universally resonant themes that transcended differences in gender, class, race, or religion.*" Het Griekse drama komt voort uit de strijd tussen tegenstellingen met als doel de vereniging van beide krachten. Deze tegengestelde krachten zijn de Apollinische en Dionysische krachten die in iedere mens spelen. Deze krachten leiden de mens onbewust door hun werking naar integratie. Nietzsche schrijft:

"Alleen in de dans weet ik de gelijkenis van de hoogste dingen te vertellen..."²

De Apollinische krachten staan voor temperament, mannelijke schoonheid, muziek, gedichten, individualisme en verstand (zich onttrekken aan de realiteit; reflectie; droomstaat; intuïtie).

De Dionysische krachten staan voor uitbundigheid, seksuele excessen, vrouwelijke natuur (zie overgeven aan de realiteit; roesstaat; sensatie).

De realiteit staat hier voor het Zelf in zijn volledige geïntegreerde vorm, de 'Dionysische Zelf'. Nietzsche zag de integratie van Apollo en Dionysos als het hoogste doel, als een uiteindelijk kunstwerk.

"I say to you, one must yet have chaos in himself in order to give birth to a dancing star."³

(citaat uit Thus Spake Zarathustra). De naam Zarathustra betekent gouden ster.

¹ Scherr P.259

² Friedrich Nietzsche, Zo sprak Zarathoestra, p.114

³ Bishop p. 206

De negen muzen (Grieks: Μοῦσαι) waren in de Griekse mythologie de godinnen van kunst en wetenschap en stelden de inspiratie voor. Het begrip muze, dat tegenwoordig voornamelijk wordt gebruikt in de betekenis van inspiratiebron, is hiervan afgeleid.

De negen muzen zijn⁴:

1. *Erato* (de muze van de hymne, het lied en de lyriek)
2. *Euterpe* (de muze van het fluitspel)
3. *Kalliope* (de muze van het heroïsch epos, de filosofie en de retorica)
4. *Clio* (de muze van de geschiedschrijving)
5. *Melpomene* (de muze van de tragedie)
6. *Polyhymnia* (de muze van de retoriek en de gewijde liederen)
7. *Terpsichore* (de muze van de dans en de lyrische poëzie)
8. *Thaleia* (de muze van de komedie)
9. *Urania* (de muze van de sterrenkunde)

In het overzicht van muzen valt op dat het beeldende (schilderen, tekenen, boetseren, beeldhouwen) niet als aparte muze voorkomt. De reden daarvoor is mij onbekend. Mogelijk komt dit omdat in de oudheid van Goden géén afbeeldingen mochten worden gemaakt. Of omdat (het maken van) afbeeldingen je dichter bij God kon brengen (je werd als schepper gelijk aan God). Dit was in de oudheid alleen voor ingewijden bedoeld.

Kunstenaars riepen de Muzen aan ter inspiratie. Iedere Muze kan een toegangspoort zijn om in contact te komen met het Zelf. Ook een vrouw die de kunstenaar ter inspiratie dient wordt als een muze bestempeld. Zo was Lou Salomé de muze van Nietzsche.

Jung las Nietzsches werk 'Thus Spake Zarathustra' en dit werk legde voor hem de basis voor zijn werk over de archetypen en het onbewuste als bron voor creatieve impulsen.⁵ Dionysos was voor Jung de creatieve macht van het onbewuste die geïntegreerd moest worden in het bewuste Apollinische.

***“Niet de hoogte: de helling is het vreeswekkende!
De helling, waar de blik omlaag stort en de hand omhoog grijpt.
Daar duizelt het hart van zijn dubbele wil.
Ach, vrienden, hebt u wel ontdekt dat ook mijn hart een dubbele wil heeft?
Dit, dit is mijn helling en mijn gevaar, dat mijn blik omhoog stort en dat mijn
hand zich wil vasthouden aan en steunen op – de diepte!”⁶***

Het terugbrengen van de libido (psychische energie; intuïtie) naar het onbewuste is een proces dat Jung noemde introversie. Het ontvankelijk zijn voor sensaties uit de omgeving noemde hij extraversie. Dit is géén lineair proces maar een spiraalvorming proces waarbij je steeds dichter bij het Zelf in de buurt komt en er ook weer een stukje van af komt te staan door de spiralende werking (denk aan een tol; *“‘Alles wat recht is, liegt,’ mompelde de*

⁴ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Muzen>

⁵ Bishop P. 209

⁶ Friedrich Nietzsche; Zo sprak Zarathoestra; p. 145

*dwerg verachtelijk. "Alle waarheid is krom, en de tijd zelf is een cirkel."*⁷). Je komt wel steeds dichter bij het midden (waar het Zelf zich bevindt). Hij gebruikte hiervoor de held als personificatie van de libido in dit transformatieproces. De held kan daarbij ook gezien worden als Dionysos (betekenis woord Dionysos: de drang om te verenigen).⁸

Nietzsche ziet dit proces als een creatief proces (actieve verbeelding). Volgens Nietzsche dienen we ons Zelf uit alle elementen te boetsen. Jung ziet dit proces als het ontdekken van het Zelf in psychologische zin. Dit kan ook een passief spontaan proces zijn.⁹ De mens die zichzelf als kunstwerk herontdekt. Zelf gebruikt Jung zijn eigen creativiteit als richtinggevend tijdens zijn individuatieproces. Dit heeft uiteindelijk geleid tot het Rode Boek waarmee hij ook anderen wil begeleiden gedurende hun individuatieproces. Hiermee gaf hij de mensen een alternatief voor de uitspraak van Nietzsche die zei 'God is dood'. Hij heeft god (religie) herontdekt in de menselijke psyche.¹⁰

Ook Nietzsche is het hiermee eens zo blijkt uit een citaat van Nietzsche¹¹:

*“ ‘Ik ben een wandelaar en een bergbeklimmer,’ sprak hij tot zijn hart,
‘ik houd niet van de vlakten en het schijnt dat ik niet lang stil kan zitten.
En wat er nu ook nog als lot en ervaring op mij af zal komen,
- wandelen en bergbeklimmen zal het altijd ook inhouden:
uiteindelijk ervaren wij alleen nog maar onszelf.
De tijd is voorbij dat er nog toevalligheden op mijn pad kwamen;
en wat zou mij nu nog kunnen toevallen wat niet al van mij is!’”*

Referenties

- Bishop, Paul; *Jung in contexts*; C.G.Jung and Nietzsche; Dionysos and analytical psychology; chapter 8; p. 205-241; Routledge; 1999
- Jung, C.G.; *Psychologische typen*; 2003; Lemniscaat; hoofdstuk III Het Apollinische en het Dionysische; p. 158-168
- Nietzsche, Friedrich; *Zo sprak Zarathoestra*; Uitgeverij De Arbeiderspers; 2013
- Scherr, Arthur; Friedrich Nietzsche, Virginia Woolf, and the Creative Artist: The Birth of Tragedy and A Room of One's Own; *The midwest quarterly* (Pittsburg); jaargang 43; afl. 3 p. 257-273; 2002
- Stein, Murray; How to read The Red Book and why; *Journal of Analytical Psychology*; 2012; 57, p. 280-298

⁷ Friedrich Nietzsche; *Zo sprak Zarathoestra*; p. 161

⁸ Bishop p. 225-226

⁹ Bishop p. 229

¹⁰ Stein p.294

¹¹ Friedrich Nietzsche ; *Zo sprak Zarathoestra* ; p. 155